

Tölgyesi József: A múlt öröksége a diákhűség. A Sümegi Kisfaludy Sándor Gimnázium Öregdiák Baráti Köre története (1939–1948, 1983–2019). Kisfaludy Sándor Gimnázium Öregdiák Baráti Köre, Sümeg. 2020. 267 o.

Varga József

Alapvető igazság, hogy a közösség az ember egyik elemi létfeltétele. Csányi Vilmos erről így fogalmazott: „Az embernek, mint fajnak nagy evolúciós újítása a közösség kifejlődése [...] Millió éves fejlődése alatt megbízható, kiegyensúlyozott környezetet biztosított az emberi életnek [...] Az emberi természet számára a közösség az optimális működési tér [...] olyan helyi közösségeket kell kialakítani, amelyekben mindenki megtanulja, hogy az ember csak közösségekben életképes, és a központosítás előnyeinek megőrzése mellett a helyi kultúra a legfőbb jó és legfontosabb emberi érték.”¹ És ha az ember egyszer egy ilyen „sokfejű, százkezű, tevékeny, mindenre figyelő biológiai és kulturális konstrukció” tagjaként töltött el éveket – különösen életének alapvetően meghatározó szakaszában, diákkorában –, akkor ez a közösségtápláló, a valahová és valakikhez tartozás, az egymást segíteni akarás élménye maradandó lesz, kihat élete egészének alakulására, sőt: kikerülve e közösségből, annak hiányát érzi, szükségesnek és fontosnak tartja, hogy az egykori kötődések egy részét helyreállítsa és fenntartsa.

A diákközösségek ilyen szellemű alakulásának kezdetén, a középkorban az ún. bursa, vagyis az egyetemek ifjúságának szállást adó ház volt az együttélés helyszíne, a diákközösség előírásait sokszor a magatartási szabályok apró részleteire is kiterjedő statútumokban foglalták össze. Az egyetemi ifjúság különböző elnevezésű diákszövetségeinek mintájára alakultak a szerzetesrendek középiskoláinak egykori növendékeit tömörítő szövetségek, majd később a gimnáziumok s a legkülönbözőbb középiskolák diákjainak baráti körei. Minderre a történetiségre is utal a könyv találó címadása: *A múlt öröksége a diákhűség*. De utal arra is, hogy a diákok az egykori alma mater közvetlen hatása alól kikerülve is hűek kívánnak maradni az ott beléjük plántált eszmékhez, az ott szövődő baráti kapcsolatokhoz, szellemi és anyagi vonatkozásban is segíteni kívánják egymást és egykori iskolájukat, az őket követő diákgenerációkat. Hiszen

¹ Csányi Vilmos (2005): *Etológia és társadalom. Apró írások*. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest. 83.

az életre felkészítő iskolában elsajátított tudás, az életvezetésre vonatkozó elvek és eszmék számukra már bensővé váltak, ők már képesek „az autonóm vezérlésű konstruktív életvezetésre,”² mert ahogy azt József Attila 1935-ben a *Levegőt!* c. versében megfogalmazta: „Az én vezérem belülről vezérel!”³ Az egy-egy iskolát elvégzett diákok esetében már adottak a kötődéseik, ők akarnak is és tudnak is egymásnak segíteni!

A fenti szellemiséget, az öregdiákok egyesületének történelmi alakulását frappánsan mutatja be a szerző időbeli és földrajzi vonatkozásban is széles körű kutatásra alapozva nemzetközi és hazai viszonylatban, s mindezt gazdag jegyzetanyaggal is alátámasztja a könyve első nagy fejezetében.

A második, konkrét dokumentumokat bemutató-elemző fejezet azt az időszakot rajzolja meg, amelyben az egykori reáliskola, a főreáliskola és gimnázium volt tanulóiban az egymás iránti s a volt alma materük iránti „elköteleződés” messzemenően adott, de a szerveződés még nem érte el azt a fokot, hogy a rendszeresen, szerződésben is rögzített módon létrejött diáktalálkozókon túl valamilyen diákszövetség, baráti egyesület formája, keretei megfogalmazódtak volna. Elég csupán az 1904. évi találkozó szövegébe beleolvasni: „*Alulírottak, mint a sümegi m. kir. állami reáliskola növendékei a legbensőbb barátságban élünk egymással. Egyetértés, kölcsönös nagyrabecsülés, a megszokás gyémánt vonzalma fűzött bennünket össze, s így lehetetlennek tartjuk, hogy a zsenge korunkban ifjúi hévvel szőtt eme kötelék valaha meglazuljon.*” (167. o.) Ezért is foglalták írásba a „Baráti szerződés” szövegét 1924-ben. S még határozottabban jelentkezik a hagyományos osztálytalálkozókon túl a továbblépés, az egyesülettel alakulás igénye az 1937. évi, „Találkozunk!” címet viselő dokumentumban, amikor így fogalmaztak: „*Nem maradunk elkülönítve egymástól, bajtársi szövetséget kötünk...*” (169. o.) S mint azt a szerző a könyv harmadik fejezetében részletesen, korabeli dokumentumokra támaszkodva, azokat elemezve, összefüggéseket meglátatva, fényképekkel és statisztikákkal, névsorokkal, sajtóhivatkozásokkal korrekt, szakszerű módon bemutatja, 1939-ben meg is alakult a Sümegi Gimnázium Öregdiákjainak és Barátainak Egyesülete. Kitérnek a bemutatott dokumentumokból, hogy ez az egyesület több mint egyszerű diákszövetség. Nem csupán az egykori diákokat kapcsolja szoros szövetségbe, hanem azokat is, akik a szellemi-anyagi segítségadás végtelen sok formájával élve segíteni kívánják az intézményt, annak egykori és mindenkori diákságát. Vagyis célként fogalmazódik meg az „arra érdemes és rászoruló tanulók segélyezése,” „*a magyar nemzeti, a valláserkölcs szellem fejlesztése, a testvéries egyet akarás*

² Bábosik István (1999): *A nevelés elmélete és gyakorlata*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 75.

³ *József Attila összes versei*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. 1975. 324.

érzetének ápolása is, hogy az intézet egykori növendékei és barátai egymással és az iskolával az állandó kapcsolatát fenntartsák.” (31. o.)

A hasonló témakörben kutatók számára tanulságos, az eligazodást és a tisztánlátást megkönnyítő fejezetrész az egyesület működésének írásos megjelenítéseit tárgyaló gondolatsor, különösen a 20.165/1945.BM rendeletre utaló szövegrész a hozzá fűzött jegyzettel együtt. Ehhez szervesen kapcsolódik a negyedik nagy fejezet, melyben a szerző az 1950-es évektől a Baráti Kör 1983. évi újraalakításáig terjedő időszakot mutatja be.

Az alakuló ülés jegyzőkönyvéből, az elkészült új alapszabályból, mint az adott korra, annak stílusára, gondolatiságára eklatánsan jellemző gazdag forrásanyagból, a kezdő pedagógusok és a sok éve pályán lévők is hasznos következtetéseket vonhatnak le. A Baráti Kör tevékenységének, a kör és a gimnázium, valamint a kör és a város közti kapcsolatnak kimondhatatlan gazdag tárháza nyílik ki az olvasó előtt a kör-i találkozók kronológiájának bemutatásakor. Mindennek az egyszerű, adattárszerű felvázolása is tanulságos lenne. Az átgondolt szerkesztési elvek segítségével, képekkel, dokumentumokkal, archív anyagokkal és jegyzetekkel ellátva azonban egy gazdag múlttal és jellel rendelkező, példaértékű összefogást, aktivitást magáénak tudható egyesület életét ismerheti meg az olvasó. Az egymást követő események, a hagyományos segítségadási formák mellett megjelenő újabb és újabb együttműködési kezdeményezések, a baráti kör hagyományokra épülő, ugyanakkor állandóan megújuló tevékenységrendszere, az ezeket szemléltető és bemutatott dokumentumok 100 oldalnyi melléklete messzemenően igazolják Hegedüs Géza szavait: „A múlthoz az hű, ki mindig újra más.”⁴

⁴ Hegedüs Géza: Esztergomi várban. In: Virág Jenő (1989): *Esztergomi Helikon*. (Komárom Megyei Honismereti Kiskönyvtár, 23.) Tatabánya. 21.